

DOM ZA OBEŠANJE

Jugoslovanski cineasti imajo očitno srečno roko z Romi, ki so jim dobesedno odprli vrata v svet: to velja za Petrovičeve **Zbiralce perja**, **Pokonc**, **Romi** Filipa Robarja in nekoliko manj za **Angela varuha** Gorana Paskaljevića. Z **Domom za obešanje** se zadeva na videz obrne, saj gre za cineasta, ki je že „v svetu“, tj. v naročju ameriškega kinematografskega kapitala, in mu torej Romi ne bi bili potrebni: očitno pa je tako, da je bil ta kapital pripravljen investirati v renomiranega jugoslovanskega režiserja prav na temo Romov, kot da bi bili le-ti jamstvo mednarodne dimenzije. Emir Kusturica, ki mu leži pesniška „iracionalnost življenja“, emocionalna režija „toplih“ in „trdih“ trenutkov, je nesporno največji nostalgik med yu cineasti in hkrati avtor v tradiciji tiste „avtorske politike“, po kateri režiser iz filma v film preigrava in oblikovno „mojstri“ svoje „obsesivne“ teme. In v njegovi „nostalgiji trilogiji“ (**Se spominjaš Dolly Bell?**, **Oče na službenem potovanju**, **Dom za obešanje**) jih je kar nekaj: to je najprej otrok, ki je pač privilegiran moment nostalgичnega pogleda, otrok kot figura neomadeževanosti, nedolžnosti in kot nosilec neke emocionalne vezi, bolj ali manj romantične ljubezni, ki se tragično konča; potem je tu družinsko okolje, domačnost, familiarnost, kar je gotovo „trdo jedro“ Kusturičeve trilogije, pri čemer je treba poudariti, da je to družina, familiarnost, znotraj katere je mogoče tako najlepše kot najhujše (tako iskrenost kot hinavščina, plemenitost in podlost, prijateljstvo in izdaja ipd.) — to je torej

„celica“, ki se kar naprej razpolavlja in razrašča v emocionalno gmoto, kar je tudi rdeča nit režije, ki vztraja pri gibljivosti, drsljivosti, „nestabilnosti“ prizora in nepredvidljivosti vsakega naslednjega prizora. Tretji kusturičevski element je lokalna pitoresknost in folklorna posebnost in četrti delež „nadenaravnega“ (hipnoza, somnambulizem, telekineza) in sanjskega, ki deluje hkrati kot podvojitev iracionalnega, absurdnega v realnem dogajanju in kot odlepljenje, „kozmično“ odtrganje od tega bednega dogajanja. Vendar bi **Dom za obešanje** najbrž težko presegel čisto folklorno raven, če bi ne bil tako posrečeno režiran in če ga ne bi „nosile“ emocije, močno podprte z glasbo in petjem. To je tudi na neki način „pravi“ romski film, kjer je z romsko govorico zajeto in predstavljeno tudi vso romsko „vesolje“: od barakarskega naselja v Jugoslaviji, kjer nek klovnovski tip blebeto o „absolutni romantičnosti“ in se mladi Perhan zaljubi, do taborov v Italiji, kjer je šef, ki trguje z otroci, jih sili v krajo in beračenje, seveda podoben mafijskemu botru; od poroke do poroke, toda vselej ponesrečene, bodisi zato, ker poročno zvezo najeda sum v ženino zvestobo, bodisi zaradi smrti — in s takšnima porokama se film prične in konča, kar pomeni, da sta kot njegov tragični oklepaj in hkrati dokaza „fatalnosti“ in „mitičnosti“ romske družine: Perhan živi pri napol mitični babici in ne pozna staršev, in prav to nepoznavanje staršev ali ločenost od njih (prodani otroci) je vir njihove „mitičnosti“; v tej optiki se tudi rojstvo kaže kot nekaj magičnega (z materjo, ki lebdi v zraku). In končno se to

„vesolje“ razpira od zemlje do neba, ki je najbrž nekašna metafora romske „iracionalnosti“ in nagnjenosti do magije. Film se dovolj razvidno deli na dva dela, ki ju loči potovanje v Italijo, kamor je locirano vse grdo in zlo. A če bo ameriški gledalec še lahko prepoznal Italijo po milanskih razglednicah, pa nikakor ne bo mogel ugotoviti, da je območje „absolutne romantičnosti“ postavljeno v Jugoslavijo. To bo jasno samo tistemu, ki pozna Ljubljano. Temeljne prvine filma so torej mitologija, magija, emocionalnost in na koncu še čudežnost (drugače si pač ni mogoče pojasniti, kako se je Perhanovo truplo, ki je z mostu padlo na tovorni vagon v Rimu, znašlo v njegovi rojstni vasi). Ob vsem tem pa je **Dom za obešanje** vendarle dovolj „uravnovežen“, pa čeprav je smrt tista, ki vse poravnava.

ZDENKO VRDLOVEC

režija: Emir Kusturica
 scenarij: Gordan Mihić, Emir Kusturica
 fotografija: Vilko Filač
 glasba: Goran Bregović
 igrajo: Davor Dujmović, Bora Todorović, Sinolička Trpkova, Husnija Hašimović
 proizvodnja: Forum Sarajevo, 1988